

Rozvíjení inspirace

Radomil Hradil

Výraz „inspirace“ je odvozen z latinského *inspirare*, tj. vdechovat. V češtině jsou slova dech a vzduch příbuzná se slovem duch a také v latinském *spirare* slyšíme slovo *spiritus*, čili duch. Tato příbuznost se v jazycích zachovala ještě z doby, kdy lidé vnímali, že vzduch je naplněný světovým duchem a že dýcháním, vdechováním ho do sebe člověk pojímá. Pro dnes běžné chápání však slovo inspirace znamená tolik co jisté vnuknutí, připadnutí na neočekávanou myšlenku, a vzduch již pro nás žádným nositelem ducha není; je to prostě směs dusíku, kyslíku a některých dalších plynů. V této knize je inspirace pojímána jako další stupeň schopnosti vnímat realitu duchovního světa, jako *duchovní slyšení*, přičemž ten hlas, který k nám promlouvá a který chceme slyšet, se také nachází všude kolem nás i v nás, stejně jako vzduch a duch.

Zatímco u imaginace nám šlo především o *obraz*, nyní je naše pozornost zaměřena na *slovo*. Nikoli však slovo napsané, nýbrž na živé slovo, které zní. Jestliže je zrak orgánem velmi aktivním a vlastně jím ohmatáváme svět, pak sluch je orgán spíše pasivní, který se otevírá a přijímá. Při rozvoji imaginace také pracujeme na vytvoření dovedných vnitřních rukou modelujících obrazy, kdežto při rozvoji inspirace se musíme učit vytvářet prázdný prostor, v němž mohou slova duchovního světa zaznívat.

Z řečeného již vyplývá první předpoklad pro rozvíjení inspirace: je jím vytváření chvíle vnitřního ticha. To vypadá na první pohled banálně, ale jen na první pohled. Nejde totiž jen o vnější hluk, ten koneckonců není hlavním rušivým faktorem, ale o náš vnitřní neklid, monolog, který neustále vedeme, aniž bychom si to obvykle uvědomovali. Stále ve své mysli něco probíráme, rozebíráme, něco komentujeme, s něčím nebo někým polemizujeme, hlavou nám stále táhnou myšlenky, asociace. Najít skulinu v tomto nepřetržitém proudu, vyvěrajícím z našeho nižšího Já, je pro bytosti duchovního světa poměrně obtížné - jejich šepot zaniká v lomozu našich každodenních myšlenek.

Obvyklá meditace proto pracuje s vytvářením „prázdného vědomí“, které je jako číše, do níž se může vlít duchovní obsah. Těmto meditačním technikám se zde však věnovat nebudu (a čtenář si je může osvojit kdekoli jinde), a to z toho prostého důvodu, že - a nyní budu zcela upřímný - je nepoužívám. Nejsem o nic víc pokročilý než kdokoli jiný a jako dítě dnešní doby se také obtížně soustředím a nedaří se mi zastavit ten vnitřní myšlenkový mlýnek... Co si tedy počít v takovém případě?

Musíme vycházet z toho, že bytosti duchovního světa s námi naléhavě chtějí mluvit a že jsou ochotny zvýšit hlas, abychom je uslyšeli, respektive hledat všechny možnosti, aby k nám jejich hlas mohl dolehnout, a že se jim to může podařit, aniž bychom byli úspěšní ve vytváření prázdného vědomí (v žádném případě však tato slova nechápejte tak, že obvyklou meditaci nedoporučuji nebo jí dokonce opovrhují, právě naopak!). My jim však musíme ze všech, byť malých sil napomáhat.

Ticho, tázání a naslouchání

Je zřejmé, že chceme-li pokročit v rozvíjení inspirace, bude nutné, abychom pěstovali maximální střídmost v konzumu mluveného slova a hudby, tedy abychom se snažili zabránit tomu, že v našem bytu či na pracovišti bude neustále znít zvuková kulisa rádia. O televizi, jejíž působení je ještě podstatně horší, zde nemluvím, neboť ta patří do sféry obrazu, tedy imaginace. Nezřídka dnes také vidíme naše současníky, kteří chodí světem se sluchátky na uších a velkou část své pozornosti nechávají odvádět reprodukovanou hudbou. Něčemu takovému se raději vyhneme.

Budeme se naopak snažit najít chvíle tichého soustředění, usebrání, zamyšlení, přemítání, i když nebudou mít přímo charakter meditace. A třebaže budeme zrovna uprostřed vřavy profesního či rodinného života, měli bychom pěstovat *náladu tázání*. Ta souvisí s již popisovanou zdrženlivostí v úsudku, s pěstováním umění nemít hned na všechno vlastní názor, a spočívá v tom, že v sobě nosím příslušnou otázku, aniž bych se snažil dát si na ni okamžitě odpověď, ba dokonce si okamžitou odpověď zapovídám. Vzniká tím určité napětí - které ovšem intelektuální vědomí obtížně vydrží - v němž může zarezonovat odpověď. Ta pak nepochází z mého intelektu, ale může přijít od mého vyššího Já a může obsahovat aspekty, na které bych „sám“ nepřišel. Může mít podobu myšlenky, vnuknutí, ale také pokynu, který skutečně vykrytalizuje do podoby konkrétní věty. Příklady ze svého života uvedu za okamžik.

Popsat pro intelektuální vědomí náladu tázání není tak snadné: ano, nosím v sobě otazník, přemítám o různých aspektech problému, ale nespekuluji, neusiluji o nalezení odpovědi (tedy usiluji i neusiluji) a někdy raději ani nepřemítám, abych nesklouzl do područí intelektu, ale jen si otázku tu a tam oživím, připomenu a čekám, tedy nečekám, ale nechávám ji přítomnou v prostoru, tak aby přitáhla odpověď. A pak přirozeně vím, co mám dělat, jaké je řešení - ale to už se vlastně dostáváme do sféry intuice. Tedy chtít i nechít znát odpověď, ptát se i neptat, čekat i nečekat... Tímto způsobem se můžeme zabývat i problémy, které lze nazvat filosofickými, i když toto označení může být poněkud zavádějící, tedy otázkami, na jejichž vyřešení nijak nespěcháme a můžeme je v sobě nosit celé roky, třeba celý život, a zvolna si uvědomovat jejich obsah. Pro mne je to třeba:

vztah kontinuity a proměny,

kdy se každý živý organismus, každý společenský či duchovní útvar proměňuje, avšak zachovává si určitou kontinuitu, má něco, co zůstává, přetrvává, i něco, co se mění; obojí musí být přítomné, obojí musí být v rovnováze, obojí je vlastně v jednom a neexistuje vedle sebe, proti sobě, ale prolíná se navzájem;

nebo:

vztah jednoty a mnohosti,

stejně jako:

vztah okruhu a středu.

S náladou tázání souvisí také nálada či umění *naslouchání*, které Rudolf Steiner charakterizuje - hovoří při tom o „naslouchání bez kritiky“ - takto:

„Co je obzvlášť důležité pro vnitřní vývoj okultního žáka, je způsob, jak druhým lidem naslouchá při mluvení. Musí si navyknout, aby to činil tak, že při tom jeho vlastní nitro naprosto mlčí. Když někdo projeví své mínění a druhý mu naslouchá, pak se v nitru druhého zpravidla ozve souhlas nebo nesouhlas. Mnoho lidí asi také pocítí ihned nutkání, aby svoje souhlasné a zejména svoje nesouhlasné mínění vyjádřili. Každý takový souhlas nebo nesouhlas musí okultní žák umlčet.“

Znamená to, že pozorujeme svá vnitřní hnutí, abychom v sobě mohli umlčet rozumové úsudky, ale také pocity nelibosti a odmítnutí a mohli se ztotožnit s mluvčím. Vyžaduje to, jak uvádí Rudolf Steiner, nejpřísnější sebekázeň, která však vede k vysokému cíli, k vytvoření nového duševního sluchu, k „procitnutí vnitřního slova“.

Jako tlumočnick mám to štěstí, že mohu toto cvičení již dvě desítky let provádět ve svém profesním životě. Neboť při tlumočení musí člověk dělat přesně tohle: plně se soustředit na projev mluvčího, vžít se do jeho myšlenkového pochodu a především si striktně zakázat jakoukoli vnitřní diskusi, polemiku s mluvčím - každá námitka, kterou by tlumočnick v duchu vznesl, by odvedla jeho pozornost a okamžitě by „ztratil nit“; nebyl by už u mluvčího, nýbrž u sebe. - Rudolf Steiner také konstatuje: „Tak dosáhne člověk toho, že naslouchá slovům druhého úplně nesobecky, s dokonalým vyřazením své vlastní osoby, jejího mínění a jejího způsobu cítění.“

Varování před zvědavostí

Uvedl jsem, že při duchovní cestě je důležitá nálada neusilování: vyvíjíme úsilí, o dosažení výsledku však neusilujeme. Nosíme v sobě otázku, na odpovědi však nelpíme. Přílišné lpění na odpovědi, usilování o zodpovězení otázky, o získání poznatků může vést k jakési duchovní, esoterní zvědavosti. Na semináři pak máme tendenci klást učíte li další a další otázky, abychom dostali odpovědi a získali informace, avšak odpověď, která vyvstane v našem nitru sama, která se zrodí z onoho napětí, jež jsem popisoval, má pro náš duchovní pokrok mnohem větší cenu než jakákoli „informace“, kterou pasivně přijmeme. Možná jste sami zažili, jaký těžko popsateľný pocit se člověkem rozlije, když se v něm takto zrodí poznatek - je to jako dotek božství a je to něco úplně jiného, než když jenom zaznamená další sdělení nějakého zasvěcence. Výuka formou otázka-odpo- věď, otázka-odpověď udržuje při životě naše intelektuální vědomí, uspokojuje potřeby či přání našeho nižšího Já, ale neproměňuje naši duši. Rudolf Steiner tak v jedné přednášce nabádá, aby se člověk usilující o poznání držel zla tého pravidla „mít trpělivost a čekat“ a zbavil se „chtivosti poznání“, aby se naučil věřit v milost a svým způsobem pasivně čekat, až pravdy přijdou k němu; na jiném místě této přednášky pak říká:

„To, co je skutečně nejvyššími pravdami, nemůže být sdělováno tak, že to ústa vysloví a ucho uslyší, nýbrž cesta, jak by mohly být sdělovány nejvyšší pravdy, je taková, že člověk, který chce být žákem, je zvolna a postupně připravován, a tato příprava probíhá tak, aby se poslední závěr, tedy sdělení tajemství, neudál z úst do uší, nýbrž aby žák na základě přípravy dospěl v určitém okamžiku k tomu, že před ním ono tajemství, ono mystérium vytane, takže nemusí být vysloveno ústy, nemusí být vyslechnuto ušima. Musí být zrozeno v duši tím, co se událo mezi učitelem a žákem.

Skutečná mystéria - a těmi poznání duchovního světa je - se v naší duši musí zrodit sama a nemohou nám být sdělena. Cvičme se tedy ve zdrženlivosti v dotazování lidí a tažme se duchovního světa, neboli - obrazně řečeno - nechtějme dostávat ryby, ale učme se tkát síť. Vydržme to, i když nás svrbí jazyk, a nekladme na semináři otázky; nechejme na sebe působit to, co přednášející říká na základě vlastního uvážení. Nosme otázky v sobě a mějme důvěru v to, že se nám dostane odpovědí.

A jsme-li přednášející, nepodléhejme pokušení dávat na položené otázky rychlé odpovědi, vyčkejme raději a na- pomozme onomu napětí, v němž se v lidské duši rodí poznání.

Příklady inspirací z vlastní praxe

Cílem rozvíjení inspirace je vytvoření vnitřního sluchu, jehož pomocí můžeme slyšet promlouvání duchovních bytostí, především svého vyššího Já či svého strážného anděla, jenž nás chce vést po pravé cestě, ale také duchů zemřelých lidí, duchů národů či míst, přírodních bytostí atd. Pokyny, vnuknutí, jichž se nám bude dostávat, budou představovat především úkoly, zadání, na jejichž řešení pak musíme pracovat, a také prosby, většinou naléhavé, jež bychom měli vyslyšet. Přijatá slova či věty bychom měli hýčkat, nosit je v sobě jako poklad, vracet se k nim, meditovat je. A cítíme-li to tak, také je předávat dál.

Rád bych zde uvedl některé příklady inspirací, kterých se mi v posledních letech dostalo zejména při geomantické práci, při poznávání krajiny a míst.

Při práci na Labi, v německém městečku Lenzen, se mi večer před usnutím nejprve vynořila tato slova jako já-vý- rok bytosti Labe:

- v němčině: „*Ich bin das Labsal des Lebens*“

- a v češtině: „*Bolí mě být*“

Rozporuplnost těchto výroků přiřítám tomu, že zatímco v Německu, zvláště pak v regionu, v něm se nachází i Lenzen, Labe protéká rozsáhlými rezervacemi a může opravdu napájet krajinu svou životodárnou silou, je česká

část toku této řeky silně regulovaná, a bytost řeky zde prožívá „očistec“, při němž se však neočisťuje, nýbrž stává čím dál špinavější a zotročenější.

A pak mi vytanula další slova jako pokyn, jak si řeka přeje, abychom se k ní obraceli:

- v němčině: „*Ich liebe dich, liebe Elbe!*“

- a v češtině: „*Velebím tě, Labe, ty libé!*“

Tuto větu jsme pak také zvolili za název celého projektu.

U pramene poblíž takzvaného Havlíčkova mlýna nedaleko Berouna ve mně po naladění se na bytost pramene vytanula slova: „*Chraň vodu!*“

Když jsem se ve Znojmě na místě bývalého hradiště, u kaple sv. Antonína Paduánského, ponořil do nálady místa, ukázali se mi v imaginaci skřítek a víla a od skřítky zazněla slova „*Miluj svět!*“, od víly pak „*Šťasten bud!*“.

Když jsem se v pražské Stromovce na jednom místě obklopeném statnými duby oddal imaginacím, vynořil se mi obraz, jak se ke mně duby ze všech stran sklánějí, jemně mě uchopují svými větvemi, vyzvedávají mě do výše a nechávají mě stoupat výš a výš. Zprvu jsem měl dojem, že jsem pták, pak jsem si ale uvědomil, že se vzduchem pohybuji ve vertikále a že jsem vlastně anděl. A pak jsem přijal poselství těchto stromů: „*Pomáháme - nejen my stromy, ale celá Země - vám lidem, abyste se mohli stát anděly, sloužíme vám, to je náš úkol.*“ Pocítil jsem hluboké dojetí z toho, jak nám celá Země slouží, abychom mohli stoupat k vyšším světům, a co my místo toho děláme. Vyslovil jsem otázku, co můžeme my učinit pro ně. Odpověď zněla: „*Nezapomínejte na nás!*“

Také trojice slov, která se objevuje v této i v jiných mých knihách: *služba - láska - oběť*, se ve mně zrodila, vyvstala jakoby sama od sebe či jakoby odjinud, jako dar, který mám opatrovat a předávat (a tím zmnožovat...).

Inspirace však nemusí mít pouze verbální, tedy slovní podobu; mohou to být podněty k vykonání nějakého činu.

Podnět putovat podél řeky Rokytky od ústí až k pramenům, řeku poznat a o své poznání se podělit jsem přijal, když jsem se „náhodou“ ocitl v Praze - Libni u mariánské kapličky na břehu této říčky a zastavil se u ní - s vnitřní otázkou na bytostnou podstatu tohoto místa a tohoto toku. K sepsání knihy o Kašparu Hauserovi mě inspirovala návštěva Ansbachu, kde Kašpar Hauser žil a zemřel, a zastavení u jeho hrobu. K sepsání *Mystéria českých dějin* pobyt v místech, kde žil a pracoval Václav Hájek z Libočan atd.

Inspirace tedy spočívá také v tom, že vnímáme naléhání duchovního světa, jeho idejí na to, aby se naším prostřednictvím mohly realizovat v tomto světě. Duchovní svět se tak každému z nás snaží připomínat jeho úkoly a předsevzetí, s nimiž se zrodil, a je jen na nás, abychom měli uši otevřené...

Otevírání duchovních uší - procitání vnitřního slova

Jak toho dosáhnout, o tom jsme si již leccos řekli. Otevírání vnitřního sluchu se při tom projevuje - slovy Rudolfa Steinera - „procitáním vnitřního slova“. To neznámá nic jiného, než že slova, která slyšíme, začnou ožít, získávat hloubku a barvu, začnou vnitřně znít. V intelektuálním vědomí, které je vědomím abstraktním, jsou pro nás slova často jen mrtvou kostrou, jako by i v nás zůstávala pouze souborem znaků, písmen; jsou neživým matným stínem toho, čím jsou v duchovní skutečnosti. Když uslyšíme nebo si přečteme slovo „strom“, nevynoří se před námi arche- typ stromu v celé své bohatosti, se šuměním listí ve větru, s vjemem drsné kůry, se zpěvem ptáků v koruně a se sukovitými kořeny rozprostírajícími se do daleka, ale prostě jen písmena s-t-r-o-m, suchý pojem stromu. Otevírání duchovních uší spočívá mimo jiné právě v tom, že se učíme slova nejen slyšet, ale také vnímat, prožívat.

Obvykle nám to jakožto lidem intelektuálního věku nejde samo od sebe, ale musíme se v tom vědomě cvičit, vyvíjet příslušné úsilí. Tato práce bývá nazývána meditováním textu či nad textem, ale bez ohledu na označení jde v podstatě o to, abychom soustředěně vnímali každé slovo a nechávali ho v sobě působit, ožívat. Návod najdeme například v zápiscích z esoterních hodin vedených Rudolfem Steinerem, kde Steiner pracuje s vlastní prúpovědí „V čirých paprscích světla..“

*„V čirých paprscích světla
září božství světa!*

Tady se božství rozlévá po vnějším světě jako stříbřitý, třpytící se měsíční svit: cítíme se jakoby prostupováni a obtékáni proudy tohoto světla.

*V čiré lásce ke všem bytostem
září božská podstata mé duše.*

Po rozlítí se do okolního světa, v němž jsme se snažili poznat božství, se teď noříme do vlastního nitra a prostřednictvím lásky, která nás spojuje se všemi bytostmi, nalézáme spojení s božstvím a cítíme božství své vlastní duše.

Spočívám v božství světa.

Slovo spočívání má magickou sílu: ten, komu se podaří soustředit se v něm a nechat ho na sebe působit, bude cítit, jak je zaplavován pocitem klidu a míru. Cítíme-li v sobě souvislost s božstvím, najdeme ve svém nitru tento klid a mír: mír nás omývá a zaplavuje.*

V božství světa nalézám sám sebe.

A nyní v nás vzniká představa jakoby zářícího bodu, třpytící se jiskry, která na nás zdálky poblikává a k níž směřujeme - a v níž se ocitáme v lůně božství. “

Vnitřní slovo v nás tedy procitá tím, že imaginujeme významy textu, jednotlivých slov a jejich spojení, a imaginaci doprovázíme příslušnými pocity, respektive city. Vidíme světlo, které nás obtéká, a ztotožňujeme se s ním. Toto světlo je božské - tedy svaté, a v představě se tak musíme pokoušet navodit vjem posvátna, nezměrnosti a velkoleposti božství, třebaže se nám to bude dařit jen velmi nedokonale. Poté jsme vedeni do své duše, v jejíž božské podstatě nalézáme lásku ke všem bytostem. Je tedy třeba, abychom si představovali, uvědomovali svou duši, její božskou podstatu (její svatost), září, která se z ní rozlévá a která je tvořena čirou láskou, láskou ke všemu, všeláskou. Navodit pocit všelásky bude stejně obtížné jako navodit pocit božství a výsledek bude stejně nedokonalý, avšak úsilí, s nímž se o to pokoušíme, má pro procitání vnitřního slova nesmírný význam. Ve slově „spočívám“ se v představě opět vracíme do sebe (od všech bytostí, k nimž nás přivedl předchozí verš), abychom se vzápětí zase obrátili do (duchovního) světa, k Bohu: „v božství světa“. S Bohem se spojujeme, i když si zachováváme svou svébytnost. Předposlední verš dále setrvává v božství světa, rozplýváme se v něm, v té posvátnosti, hned však zase nacházíme sami sebe, jsme však již jiní než na počátku meditace. Prošli jsme určitým procesem, proměnou duše.

Rudolf Steiner zpočátku používal průpovědi převzaté z theosofických či rosikruciánských pramenů nebo pocházející z dávné moudrosti hinduismu, stále více však tvořil své vlastní, lépe řečeno přijímal je z duchovních světů, tak

jako je přijímali i jeho dávní či méně dávní předchůdci. Stvořil či přijal jich velké množství a je to obrovská pokladnice, z níž můžeme snad navěky čerpat. Ale můžeme používat i jiné průpovědi, básně či výroky - na několik z nich bychom se ještě podívali - a můžeme koneckonců i sami tvořit. Vždyť o to zde jde: abychom se sami stávali tvořiteli, aby v nás vnitřní Slovo oživalo tak, že ho budeme sami moci vyslovovat.

Cvičení spočívající v tvořivém prožívání textů je pro naše intelektuální vědomí v jistém ohledu obtížné - proto také Rudolf Steiner v citované pasáži, týkající se meditace „Já v Bohu - Bůh ve mně“, nabádá, aby nešlo o pouhé teoretické předříkávání. Od pouhého předříkávání k opravdovému prožívání vede stejně dlouhá cesta jako od intelektuálního vědomí k intuitivnímu. Avšak je to cesta, kterou nelze urazit jinak než jednotlivými krůčky. Zpočátku se nám možná nebude imaginování a citové prožívání slova dařit, ale abychom se v něm zdokonalovali, k tomu slouží toto cvičení. Čeho se však musíme vyvarovat především, je někdy až úporná snaha o intelektuální výklad, o intelektuální uchopení.

Některé průpovědi - a to mají společné s kóany, s hai-ku, s básnickými obrazy - se intelektuálnímu uchopení přímo vymykají, proklouzávají chápajícímu rozumu mezi prsty. K tomu bych rád uvedl takovou malou anekdotu. Bylo to na začátku devadesátých let, kdy jsem pracoval v jednom biodynamickém zahradnictví v Německu. Pracovali jsme i v sobotu dopoledne a bývalo zvykem, že když za některým ze spolupracovníků přijela na víkend návštěva, zúčastnila se naší společné snídaně a poté pomohla se sklízni zeleniny. Snídani jsme vždycky začínali příslušnou průpovědí ze Steinerova *Kalendáře duše*. Přítel jedné spolupracovnice si ji vyslechl, pak si text ještě několikrát přečetl a nakonec pravil hlasem, v němž byla patrná upřímná bezradnost, ba zoufalství: Tak nevím; jsem akademicky vzdělaný člověk, ale nerozumím tu ani slovo!

V tom je opravdu jádro pudla: vysokoškolské studium, akademické vzdělání je tréninkem, v některých oborech přímo drezúrou intelektu, která nám, vzpomene-li si na načrtnutou vývojovou křivku, zahrazuje cestu k intuici, pohřbívá ji a stahuje nás dále do hmoty, do intelektualismu. Tím nechci studiem opovrhovat, zbystřený intelekt není sám o sobě vůbec na závadu, avšak překonat tendenci k intelektuálnímu přístupu ke světu není ani trochu snadné. Steinerův *Kalendář duše* nebo i jeho průpovědi k jednotlivým znamením zvěrokruhu jsou zde výtečnou cvičební látkou, neobyčejně obtížnou k rozumovému pochopení. - Podívejme se však nyní na některé další příklady látky vhodné k probouzení vnitřního slova.

Příklady meditační látky: Steiner, Silesius, Novalis

Z průpovědí Rudolfa Steinera si uvedme ještě alespoň tuto, která je vhodná i jako průpověď ke stolu:

*Slunce dává světlo rostlinám, protože je miluje.
Tak dává člověk druhým lidem světlo duše, miluje-li je.*

Jako první si vytváříme představu, vjem slunce a světla, které se z něho rozlévá a zalévá rostliny; to je docela obvyklá představa, která nám nebude činit potíže. Vzápětí však zazní, že to dělá proto, že je miluje, a světlo se v našem prožitku promění v lásku: to, co proudí ze slunce, je především láska, světlo je pouze jejím vnějším hávem. Představovat si a prožívat proudící lásku je již podstatně obtížnější.

Ve druhé sloce se naše pozornost soustřeďuje na člověka a jeho vztah k druhým lidem: jako v předchozím obraze zářilo slunce, září nyní on; to z něho - tedy ze mě - nyní proudí světlo a láska. Proudí k druhým lidem, k ostatním bližním, které zalévá, tak jako světlo slunce zalévá rostliny. Poslední verš „miluje-li je“ je stvrzením této proudící lásky - v představě, respektive prožitku se vracíme do své duše či srdce jako zdroje této proudící lásky, zároveň nás však tato proudící láska spojuje s ostatními jako příjemci naší lásky.

Velmi krásné verše najdeme třeba v *Cherubském pouťovníku* Angela Silesia, zde v překladu Milana M. Horáka:

Je skalám domem zem a ptákům širý vzduch a rybám hloubi vod; tak v Bohu dlí můj duch.

První tři obrazy nás vedou říší přírody: pozemská říše se skálami, kameny a vším pevným; rozlehlé vzdušné prostory naplněné ptactvem, prožitek letu a lehkosti, vznášení se v povětří, vanutí vzduchu; hlubiny vod plné ryb, klesání do vodního živlu. Poslední, čtvrtý obraz básně se obrací k Bohu a vzápětí k mému duchu: tak jako se skály cítí doma v zemi, ptáci ve vzduchu a ryby ve vodě, cítím se já jakožto duch doma v Bohu, v božsky-duchovním světě, Bůh mě prostupuje a splývá se mnou.

Když člověk odvrátí se od různosti hmoty a k Bohu pohlédne, pak vstoupí do jednoty.

V této básni prožíváme protiklad mezi hmotou a duchem, respektive Bohem, mezi růzností a jednotou - a můžeme ho vnímat vsutku bolestně, jako různost, která je zároveň rozpolcením, roztržštěním, rozpadem, analýzou, jež přináší v konečném důsledku zkázu, a jako jednotu v Bohu, která je naším nejvyšším cílem, k němuž ale vede velmi dlouhá cesta, na níž je třeba podstoupit různost. Avšak konečnou jednotu bychom nikdy neměli ztrácet ze zřetele!

Přejděme nyní k látce, kterou nám poskytuje německý básník Novalis. Jako první bych rád uvedl tento jeho výrok:

Láska je konečný účel světových dějin, amen univerza.

Nechejme ho v sobě znít; v průběhu našich dalších úvah, v nichž budeme blíže hovořit o Novalisovi a jeho dějinném poslání, získá tato věta ještě více na závažnosti a rozezní se v nás ještě výrazněji, zvučněji. Když s ní budeme nyní vnitřně pracovat, mohou nám jako esence vykristalizovat slova: *láska - svět - vše.*

Zde se již dostáváme k citacím, pasážím, jež na rozdíl od Steinerových meditačních průpovědí či Silesiových básní nebyly původně určeny k podobnému inspiračnímu cvičení, a není proto od věci poněkud si je upravit, vydestilovat z nich jakousi esenci a tu pak použít k meditačnímu prohloubení. Uvádím zde tedy tři Novalisovy citáty a příslušné průpovědi, přičemž nepopírám, že se na některých místech mohu dopouštět i jisté interpretace či významového posunu.

„Svět duchů je nám vskutku otevřen, je stále zjevný. Kdybychom se náhle stali natolik pružnými [doslova elastickými], jak by bylo nutné, spatřili bychom, že jsme uprostřed něho.“

*Svět duchovních bytostí je mi otevřen.
I já se mu otevírám.
Jsem uprostřed něho - jsem jím.*

„Máme poslání. Jsme povoláni ke vzdělávání Země. Kdyby se nám zjevil duch, ihned bychom se zmocnili své vlastní duchovnosti - byli bychom inspirováni zároveň sebou i duchem - bez inspirace není zjevení duchů.“

*Jsem povolán vzdělávat Zemi.
Uvědomuji si svého ducha.
Můj duch i duch světa mě inspirují.
Zjevují se mi.*

„Nejsvévolnějším předsudkem je ten, že člověku je odepřena schopnost být mimo sebe, být svým vědomím za hranicemi svých smyslů. Člověk dokáže být v každém okamžiku nadsmyslovou bytostí. Bez toho by nebyl občanem světa, byl by zvířetem.“

*Svým vědomím mohu opustit své tělo.
Jsem duch, jenž je nadsmyslový.
Jsem člověk - jsem svět.*

Uvedme si ještě jeden citát z Novalisových *Učedníků sajských*. Týká se poznání přírody.

„Poznání přírody bude se však ještě nesmírně různit od jejího výkladu. Vlastní šifrovatel dospěje snad k tomu, že uvede v pohyb větší počet přírodních sil současně k vyvolání nádherných a užitečných jevů, bude moci hrát své fantazie na přírodu jako na nějaký obrovitý nástroj, a přece neporozumí přírodě. To je dar přímého dějepisce, časovidce, jenž zběhlý v dějinách přírody a obeznámen se světem, tímto vyšším jevištěm přírodních dějin, postřehne a prorocky zvěstuje jejich významnosti. Dosud je tento obor neznámým, posvátným územím. Jen božští poslové pronesli ojedinělá slova této nejvyšší vědy a jest jen s podivením, že duchové mnoho tušící ponechali si ujít toto tušení a snížili přírodu na jednotvárný stroj bez pravěku a budoucnosti. Vše božské má dějiny a příroda, tento jediný celek, s nímž může se srovnávat člověk, neměla by být právě tak dobře jako člověk zahrnuta v dějinách aneb, což jedno jest,

neměla by mít ducha? Přímila nebyla by přírodou, kdyby neměla ducha, nebyla by oním jediným protějškem lidstva, nezbytným zodpověděním této lajeplné otázky aneb otázkou k této nekonečné odpovědi.

Takovýto delší text už je nutné studovat, ani tady bychom však neměli sklouznout k pouhému intelektuálnímu posuzování. Také zde půjde spíše o to, abychom ho na sebe nechali působit, a i zde můžeme vydestilovat jeho esenci a s ní dále pracovat. Ještě více než v předchozích případech však tato „destilace“ bude naší tvořivou činností, při níž se můžeme či dokonce musíme od předlohy odpoutat a základní myšlenku třeba i přeformulovat a rozvinout - pokud možno tak, že se při tom napojíme na stejný zdroj, z něhož čerpal sám Novalis. Taková esence by pak mohla vypadat třeba takto:

Chci-li poznat přírodu, nebude mi nic platný její intelektuální výklad. Intelektuální, rozumové uchopení není s to postihnout ducha. Avšak duch je pravlastní součástí přírody; není přírody bez ducha. Nepostihnu-li ducha, nemohu postihnout ani přírodu. Příroda (natura) a kultura stojí proti sobě, obě však koneckonců vyvěrají ze stejného pramene, z jednoho ducha. Poznám-li ducha v přírodě, vyluštím tím zároveň tajemství člověka. A tajemství člověka je odpovědí na věčné tajemství přírody.

Slovem „věčné“ v poslední větě chci říci, že v intuitivním vědomí - na rozdíl od vědomí intelektuálního - tajemství zůstávají, i když jsou zodpovězena, respektive že zodpovězení tajemství jen zvyšuje jeho tajuplnost...

A i tady můžeme v destilaci dále pokračovat:

*Poznávám přírodu, poznávám-li ducha.
Poznám-li ducha, poznám přírodu i člověka.
Tajemství přírody rovná se tajemství člověka.
Tímto tajemstvím je duch.
Příroda je duch - člověk je duch.*

Poznáme-li duchovní zákonitosti působící stejně tak v člověku a lidské společnosti jako v přírodě - což je možné jenom tak, že existenci ducha, ať v člověku či v přírodě, vůbec připustíme - dospějeme nutně k potřebě změnit společenské uspořádání a těmto duchovním zákonitostem ho přizpůsobit. Nutně z takového poznání vyplyne nejen jiné, lidské uspořádání společnosti, tedy nejen jiné chování lidí vůči sobě navzájem, ale také jiné chování lidí vůči přírodě; tedy jiná, z nitra vyvěrající morálka i ekologie. Nepřekvapí tedy, jestliže Rudolf Steiner říká:

„Sociální impulzy nezískáme žádným jiným způsobem než tak, že budeme z přírody, která nás obklopuje, přijímat duchovní poznatky.“ A dodává: *„Kdo si dnes myslí, že sociální reformy mohou vycházet z nějakého jiného impulzu, ten o věcech světa přemýšlí zhruba tak, jak přemýšlí o člověku ten, kdo mu chce zakázat jídlo, aby ho co nejlépe živil.*